

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽEMĖS GELMIŲ ĮSTATYMO NR. I-1034 PAKEITIMO ĮSTATYMO NR. XIII-2481 16 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIIIP-4508

Nr.
Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 138 straipsnio 3 dalimi ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2020 m. gegužės 28 d. sprendimo Nr. SV-S-1636 „Dėl įstatymų projektų išvadų“ 1.2 papunktį, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

Nepritarti Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymo Nr. I-1034 pakeitimo įstatymo Nr. XIII-2481 16 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui Nr. XIIIP-4508 (toliau – Įstatymo projektas XIIIP-4508) dėl šių priežasčių:

1. Įstatymo projekto XIIIP-4508 aiškinamajame rašte rašoma: „<...> padidinus išgaunamo gėlo požeminio vandens per parą ribą, mažesnių gyvenviečių gyventojai, naudojantys gėlą požeminį vandenį bendra jungtine teise, galės ir toliau apsirūpinti geriamuoju vandeniu“. Įstatymo projekto XIIIP-4508 1 straipsniu keičiamo įstatymo 16 straipsnio 2 dalies 1 punkte siūlomas 5 kartus didesnis be leidimo išgaunamo gėlo požeminio vandens kiekis. Pažymėtina, kad pagal Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymo 16 straipsnio 1 dalį leidimai naudoti žemės gelmių išteklius ar žemės gelmių ertmės išduodami fiziniams ir juridiniams asmenims arba šių asmenų grupėms, veikiantiems pagal jungtinės veiklos sutartis, norintiems naudoti žemės gelmių išteklius ir (ar) žemės gelmių ertmes. Tačiau 5 kartus didesnė išimtis, leidžianti naudoti gėlą požeminį vandenį be leidimo, pagal Įstatymo projektu XIIIP-4508 siūlomą 16 straipsnio 2 dalies 1 punkto pakeitimą būtų suteikiama asmeniui, šeimos, namų ūkio reikmėms arba nekomercinei ūkinei veiklai vykdyti, o ne asmenų grupėms, veikiančioms pagal jungtinės veiklos sutartis, todėl neproporcingai ir neobjektyviai pagrįstas siūlymas 5 kartus padidinti vienam asmeniui be leidimo leidžiamą naudoti gėlo požeminio vandens kiekį. Pažymėtina, kad 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir tarybos Direktyvos 2000/60/EB, nustatančios Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus, su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2014 m. spalio 30 d. Komisijos direktyva 2014/101/ES, vienas iš požeminio vandens išteklių aplinkos apsaugos tikslų, nustatytų 4 straipsnyje – „<...> valstybės narės apsaugo, gerina ir atnaujina visus požeminio vandens telkinius, užtikrina požeminio vandens ėmimo ir jo pasipildymo pusiausvyrą ir stengiasi, kad gera požeminio vandens būklė būtų pasiekta ne vėliau kaip po 15 metų nuo šios direktyvos įsigaliojimo dienos <...>“, 7 straipsnyje valstybės narėms nustatyta pareiga identifikuoti „visus vandens telkinius, iš kurių kasdien vidutiniškai imama daugiau kaip 10 m³ arba daugiau kaip penkiasdešimčiai asmenų vartoti skirto vandens“, siekiant įvertinti, ar išgaunamo vandens kiekis neviršija natūraliai atsinaujinančios išteklių dalies ir neblogina vandens kokybės.

2. Įstatymo projektu XIIP-4508 pateiktas siūlymas iškreiptų teisinę sistemą, nes galiojantis teisinis reglamentavimas įgyvendina direktyvų (Direktyva 2000/60/EB ir 1998 m. lapkričio 3 d. Europos Tarybos direktyvos 98/83/EB dėl žmonių vartoti skirtą vandens kokybės) nuostatas. Pažymėtina, kad Direktyvos 98/83/EB nuostatas įgyvendina Lietuvos Respublikos geriamojo vandens įstatymas, kurio 2 straipsnio 16 dalyje numatyta: „Individualus apsirūpinimas geriamuoju vandeniu – fizinių ir juridinių asmenų apsirūpinimas geriamuoju vandeniu, kai per parą paimama ne daugiau kaip 10 m³ vandens arba vandeniu aprūpinama mažiau kaip 50 asmenų, o paimtas vanduo nenaudojamas ūkinei komercinei veiklai.“ Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo (toliau – Įstatymas) 3 straipsnio 19 dalyje nurodyta, kad individualiai išgautas geriamasis vanduo negali būti skiriamas viešosioms geriamojo vandens tiekimo paslaugoms teikti. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslauga yra viešoji paslauga, kurios teikimo užtikrinimas Įstatymu pavestas savivaldybei, kad viešosiomis paslaugomis galėtų naudotis savivaldybės gyventojai, todėl savivaldybės, vykdydamos teisės aktuose nustatytas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo funkcijas, paveda savo kontroliuojamoms įmonėms (kaip nurodyta Įstatymo 3 straipsnio 45 dalyje – viešiesiems geriamojo vandens tiekėjams ir nuotekų tvarkytojams (toliau – viešieji vandens tiekėjai)) teikti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas.

3. Įstatymo projekto XIIP-4508 aiškinamajame rašte rašoma: „<...> Pagal įsigaliojančius teisės aktus toliau centralizuotai tiekiamu vandeniu dalis jų nebegalės naudotis, nes jų vandens tiekimo įrengimai neatitiks reikalavimų, šachtinių šulinių sodybose daugelis neturi, žmonės gali likti be geriamojo vandens aprūpinimo visiškai <...>“, tačiau, vadovaujantis Geriamojo vandens įstatymo 4 straipsnio 1 dalimi „<...> savivaldybių institucijos užtikrina, kad savivaldybių teritorijų gyventojai būtų viešai aprūpinami arba jiems būtų sudarytos sąlygos individualiai apsirūpinti reikiamu geriamojo vandens kiekiu <...>“, vadovaujantis Įstatymo 13 straipsnio 1 dalimi, savivaldybių institucijoms priskirta organizuoti ir geriamojo vandens išgavimą, tiekimą ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą savivaldybės teritorijoje; vadovaujantis Įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 9 punktu, taryboms – organizuoti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros objektų, būtinų viešajam geriamojo vandens tiekimui ir nuotekų tvarkymui, perdavimą ar naudojimą. Vadovaujantis Įstatymo 16 straipsnio 4 dalimi, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra, skirta viešajam geriamojo vandens tiekimui ir nuotekų tvarkymui, nuosavybės teise turi priklausyti savivaldybei arba viešajam vandens tiekėjui, išskyrus atvejus, nurodytus šio straipsnio 6 ir 8 dalyse ir šio įstatymo 13 straipsnio 4 dalyje. Pažymėtina, kad vadovaujantis Įstatymo 20 straipsnio 2 dalies 4 punktu, geriamojo vandens tiekėjas ir nuotekų tvarkytojas privalo naudoti ir prižiūrėti nuosavybės teise ar kitaip teisėtai valdomą ir (arba) naudojamą geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą, bešeimininkę infrastruktūrą, kitą valdomą turtą, reikalingą geriamojo vandens tiekimui ir nuotekų tvarkymui; Įstatymo 16 straipsnio 16 dalyje įtvirtinta, kad už bešeimininkės infrastruktūros, naudojamos viešosioms geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo paslaugoms teikti, eksploatavimo ir remonto sąnaudas apmoka savivaldybės ir geriamojo vandens tiekėjai ir nuotekų tvarkytojai. Atsižvelgiant į tai, galiojantis teisinis reglamentavimas užtikrina, kad gyventojams būtų sudarytos sąlygos gauti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas.

4. Įstatymo projekto XIIP-4508 aiškinamajame rašte rašoma: „Taip kaimo vietovių gyventojai „<...> susidurs su daugeliu problemų dėl įvairių perteklinių <...> licencijų ir kitų biurokratinių reikalavimų gausos <...>“. Atkreiptinas dėmesys, kad licencijų išdavimo tikslas yra

užtikrinti, kad teikiamos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugos atitiktų paslaugų kokybės (nepertraukiamumas, reikiamas slėgis, geriamojo vandens tiekimo iš vandenvietės našumas ir t. t.), kokybės (higienos) ir aplinkosaugos reikalavimus. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo 24 straipsnyje įtvirtinta „<...> geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas, išskyrus paviršinių nuotekų tvarkymą ir nuotekų transportavimą, yra licencijuojamas <...>“, tai reiškia, kad, norint vykdyti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugą, reikia turėti licenciją. Licencijas geriamojo vandens tiekimo veiklai ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo veiklai išduoda Valstybinė energetikos reguliavimo taryba juridiniams asmenims, atitinkantiems Įstatymo 27 straipsnyje nustatytus reikalavimus.

5. Vadovaujantis Geriamojo vandens įstatymo 11 straipsnio 8 dalimi, geriamojo vandens tiekėjai, atsižvelgdami į geriamajam vandeniui tiekti naudojamo vandens saugą ir kokybę, nustatomus ir registruojamus geriamojo vandens saugos ir kokybės rodiklius, geriamojo vandens ruošimo technologijas, geriamojo vandens tiekimo įrenginių būklę, rengia ir kasmet tikslina geriamojo vandens programinės priežiūros planus ir derina juos su Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos teritoriniu departamentu. Pažymėtina, kad Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnyba 2020 m. gegužės 25 d. raštu Nr. B6-(1.19.)-1225 „Dėl pranešimo“ informavo, kad geriamojo vandens kokybės kontrolės duomenys paskelbti interneto tinklalapyje <https://vmvt.lt/maisto-sauga/kontrole/valstybine-maisto-kontrole/geriamojo-vandens-kontrole?language=lt>, rodo „<...> kad didžiuosiuose vandentiekiuose yra geriau užtikrinama vartotojams tiekiamo geriamojo vandens sauga ir kokybė, programinės priežiūros vykdymas nei mažuosiuose, ypač tuose, kurie tiekia vidutiniškai iki 100 m³ geriamojo vandens per parą ir priklauso gyvenamųjų namų bendrijoms, žemės ūkio bendrovėms, kaimo bendruomenėms. Pastarosios dažnai nėra pajėgios užtikrinti geriamojo vandens saugą ir kokybę, vykdyti geriamojo vandens programinę priežiūrą <...>“.

Atkreiptinas dėmesys, kad Europos Sąjungos šalys narės 2020 m. priėmė politinį susitarimą dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl žmonėms vartoti skirto vandens kokybės (nauja redakcija) teksto, kuriame nustatyti papildomi reikalavimai geriamojo vandens tiekimui; vandens tiekėjai įpareigojami atlikti vandens stebėseną ir rizikos vertinimą, papildytas sąrašas stebimų medžiagų, darančių poveikį vandens būklei, griežtinamos jų ribinės vertės.

Siūlomas teisinis reglamentavimas Įstatymo projektu XIIP-4508 atleistų nuo mokesčio už valstybinius gamtos išteklius geriamojo vandens vartotojus, kurie per parą išgautų iki 50 m³ gėlo požeminio vandens išteklių (kurie pagal galiojančią teisinį reguliavimą turėtų būti traktuojami kaip viešosios paslaugos gavėjai), kai kiti asmenys, gaunantys viešąją paslaugą, šį mokestį moka nuo pirmo išnaudoto kubinio metro, nes jis įskaičiuojamas į geriamojo vandens tiekimo paslaugų tarifą. Siūlomas teisinis reguliavimas prieštarautų Direktyvai 2000/60/EB ir neišspręstų kaimo bendruomenių aprūpinimo kokybišku ir saugiu geriamuoju vandeniu problemos. Dėl poreikio išsaugoti pakankamai vandens išteklių, kurių paklausa nuolat auga, atsargas, Direktyva 2000/60/EB įtvirtino vieną svarbiausių naujovių – kainodaros įvedimą. Kaip nurodoma Direktyvos 2000/60/EB 9 straipsnio 1 dalyje, valstybės narės privalo užtikrinti, kad tinkama vandens kainodara skatintų tausiai naudoti vandens išteklius ir taip padėtų pasiekti šioje direktyvoje nustatytus aplinkosaugos tikslus, kad įvairiose vandens naudojimo srityse, kurių išskirtos trys (pramonė, buitinis sektorius ir žemės ūkis), deramai būtų padengiamos sąnaudos, patirtos teikiant vandens paslaugas, remiantis pagal šią direktyvą atlikta ekonomine analize ir pirmiausia atsižvelgiant į principą „teršėjas moka“.

6. Įstatymo projekto XIIIIP-4508 aiškinamajame rašte rašoma: „Visų šių reikalavimų įgyvendinimas pareikalaus didelių lėšų, kurias turės apmokėti tose gyvenvietėse gyvenantys žmonės <...> vandens naudotojai, kurių dalis gyvena žemiau skurdo ribos, socialiai remtini.“ Pažymėtina, kad leidimo naudoti žemės gelmių išteklius (šiuo atveju – gėlo požeminio vandens) ir kitas sąnaudas apmoka gręžinio savininkas. Vietos savivaldos įstatymo 6 straipsnio 30 punkte nustatyta, kad geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo organizavimas – savarankiškosios savivaldybių funkcijos. Jei kaimo bendruomenė naudoja geriamąjį vandenį iš bešeimininkio gręžinio, kuris neturi jokių dokumentų, – šį gręžinį būtina įteisinti, pirmiausia įvertinant išgaunamo vandens kokybę. Savivaldybės ar viešieji vandens tiekėjai privalo perimti infrastruktūrą (gręžinį), kuri reikalinga viešosioms geriamojo vandens paslaugoms teikti, vadovaudamiesi bešeimininkio turto perėmimo procedūromis. Pažymėtina, kad savivaldybės ir vandens tiekėjai, įgyvendindami veiklą „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros inventorizacija“, finansuojamą pagal 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos, patvirtintos Europos Komisijos 2014 m. rugsėjo 8 d. sprendimu, kuriuo patvirtinami tam tikri „2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos“ elementai, 5 prioriteto „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“ 05.3.2-APVA-R-014 priemonę „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra, įmonių valdymo tobulinimas“, galėjo inventorizuoti ir bešeimininkius geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklus. Veiklai įgyvendinti panaudota apie 3 mln. eurų Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų.

Ministras Pirmininkas

Aplinkos ministras